

نقش استفاده از تلگرام بر بروز خشونت در تماشاگران فوتبال

شهریار حکیمی^۱، سارا محمدپور^{۲*}

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۱۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۱۲

DOI: 10.30495/JISDS.2022.69796.11802

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی نقش استفاده از تلگرام در بروز خشونت در تماشاگران فوتبال پرداخته است. روش تحقیق پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش تماشاگران فوتبال و کاربرهای کانال و گروه‌های فوتبالی تلگرام حاضر در تهران بوده است، که تعداد ۳۸۴ نفر به روش در دسترس و با استفاده از جدول مورگان انتخاب شده اند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخت بوده است. روایی پرسشنامه با استفاده از روش روایی تحلیل محتوا و پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده نرم افزار SPSS19 انجام شده است. بررسی نتایج نشان داد که میان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال، رابطه وجود دارد. همچنین بین مولفه‌های میزان استفاده از تلگرام، گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام، ویدئوهای تحریک بر انگیز و انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال رابطه وجود دارد.

واژگان کلیدی: تلگرام، خشونت، تماشاگران فوتبال

---

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(Email: shahriarhakimi@gmail.com)

^۲ استادیار علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
(Email: s.mohamadpour@gmail.com)

مقدمه

در دنیای امروز وسایل ارتباط جمعی زیادی وجود دارند که انسان‌ها را از اخبار مختلف خبردار می‌کنند و افراد به راحتی می‌توانند با استفاده از این وسایل، درباره مسائل متنوع تحقیق و جستجو کنند. رسانه‌های اجتماعی دسته‌ای از ابزارهای مبتنی بر اینترنت هستند که روی بنیان ایدئولوژیک و فناوری وب استوار استوار هستند و به کاربران امکان تولید محتوا و مبادله آن را می‌دهند (کاپلن و هینلن، ۲۰۱۰: ۵۹). پیام رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در دنیای امروز نقش بسیار پررنگی ایفا می‌کنند و نمی‌توان تاثیر فراوان آن‌ها در جنبه‌های مختلف را نادیده گرفت. شبکه‌های اجتماعی نیز به قطب اصلی خبر و انتشار رویدادهای مختلف تبدیل شده و به محض اینکه حادثه و اتفاقی در دنیا رقم بخورد، در این شبکه‌ها توسط کاربران منتشر می‌شود و انسان‌های زیادی جدا از محل و مکان موجود، از این حوادث خبردار می‌شوند (یعقوبی و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۰۳). پیام رسان تلگرام، یکی از متفاوت‌ترین و همچنین انقلابی‌ترین پیام رسان‌های دهه دوم قرن ۲۱ میلادی است که مورد پسند کاربران^۱ بسیار زیادی قرار گرفته است. تلگرام علاوه بر قابلیت‌های رایج تمام پیام رسان‌ها که شامل امنیت بالا هنگام چت و امکان گروه‌سازی می‌شود، با اضافه کردن قابلیت ساخت کانال، پای خود را فراتر از یک پیام رسان معمولی گذاشته و تبدیل به یک برنامه و شبکه خبررسان نیز شده است.^۲ کانال تلگرام حکم صفحه‌های اطلاع‌رسانی در شبکه‌های اجتماعی مانند اینستاگرام را دارد و این اجازه را به کاربر می‌دهد تا با ساخت آن بتواند تعداد زیادی مخاطب برای خود جمع کند و در آن کانال با استفاده از نوشته و بارگذاری متن و عکس، جنبه خبررسانی داشته باشد. این روزها کانال‌های زیادی از سراسر جهان در تلگرام ساخته شده و ایران نیز از کشورهایی است که کانال‌های فعال و پرمخاطب بسیاری در این پیام رسان دارد.

اگر چه استفاده از شبکه‌های مجازی آثار مطلوبی را در عرصه بین‌المللی داشته است اما استفاده بیش از حد آن سبب گردیده است تا مشکلات عمده‌ای از منظر روانشناختی برای افراد ایجاد گردد (آلبرس و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۴۵۴). در واقع همه گیر شدن شبکه‌های مجازی و گسترش آن در تمامی ابعاد زندگی افراد باعث شده تا امروزه نقش مهمی در حوزه‌های مختلف بشری داشته باشند (وانگ و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۲۶۱). از دیگر سو ورزش پدیده‌ای فرهنگی است که در زندگی روزمره حضور گسترده دارد. (لوئیس و گاتنز، ۲۰۱۹: ۲۵۷). چنانچه نگاهی اجمالی به مسیر پیشرفت رشته‌های مختلف ورزشی داشته باشیم و رویدادهای ورزشی امروز را با رویدادهای ورزشی گذشته مقایسه کنیم، می‌بینیم که رویدادهای ورزشی در دوراهی جدید حکایت از ظهور عصر تجلی بی‌اخلاقی دارند (بوستاکی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۶۹). و در این مسیر بسیاری از رشته‌های ورزشی و به خصوص ورزش‌های تماسی همچون فوتبال نیز، مروج خشونت هستند که این رفتارها در حالت عادی و در خارج از ورزش، غیرقابل قبول هستند. راه‌گریزی و طبیعی بیان خشم پاسخ دادن تهاجمی است. در واقع خشم پاسخ تطبیقی به تهدیدها و الهام بخش احساس‌ها و رفتارهای قوی و اغلب تهاجمی است (کلیمچاک و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۸۷). ورزش فوتبال طبق آمار و ارقام، محبوب‌ترین ورزش جهان است^۳ و این رشته همیشه مخاطبان بسیار فراوانی داشته است. یکی از معضلات همیشگی این رشته، خشونت و پرخاشگری تماشاگران حاضر در ورزشگاه‌ها است. بررسی این نوع کج‌روی‌ها و مسائل مربوط به آن نیز امری مهم و ضروری به شمار می‌رود (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۶). خشونت به کرات به عنوان رفتار پرخاشگرانه در حوزه‌های ورزشی به خصوص فوتبال تجربه و ابراز می‌شود و هیجان تکرار شونده است که در ورزش رقابتی می‌تواند به رفتار پرخاشگرانه منجر شود (استفگن، ۲۰۱۷: ۶۵؛ لاپا و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۹۷۶).

تحقیقات انجام شده در زمینه خشونت ورزشی از جمله آزادگان و همکاران (۱۴۰۰)؛ دعاگویان و همکاران (۱۳۹۸)، عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۶)، خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵)، حسین پور و همکاران (۱۳۹۳)، کیانی (۱۳۹۲)، اسکندری و بجانی (۱۳۹۱)،

^۱ <https://www.entrepreneur.com/article/363143>

^۲ Telegram.org

^۳ www.worldatlas.com

قاسمی و همکاران (۱۳۸۸)، کوراکیس^۱ (۲۰۰۴)، جیولیانوتی^۲ (۱۹۹۹)، تننباوم و همکاران^۳ (۱۹۹۷) نشان می‌دهند که به طور کلی هواداران ورزشی خشونت بیشتری را نسبت به افراد غیر هوادار در رفتار خود بروز می‌دهند.^۴ رقابت‌های ورزشی پرتطرفدار شاهد خشونت و آشوبگری هواداران این رقابت‌ها در شش قاره جهان است. آشوب‌های تماشاگران ورزشی مقوله بسیار زیان آوری است که در زمان رخداد آن خسارات جانی و مالی بسیاری بر جامعه تحمیل می‌شود. رسانه‌ها و وب سایت‌های مختلف، این روزها کانال‌های مخصوص خود را در تلگرام دارند و تیم‌های فوتبال نیز یا کانال رسمی دارند و یا هواداران تیم‌ها، کانال‌های هواداری برای تیم‌های خود تشکیل داده‌اند. یکی از دلایل ذکر شده جهت خشونت تماشاگران فوتبال، تحریک رسانه‌ها است. کانال‌های یاد شده، بستری را برای تحریک تماشاگران فراهم می‌کنند. تحریک‌هایی که می‌تواند انتقاد به مدیریت یا عملکرد سرمربی و بازیکنان باشد و هواداران تیم‌ها را جهت خشونت در ورزشگاه، آماده کنند (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۶).

خشونت در تماشاگران فوتبال، مسئله‌ای بسیار جدی در دنیا و ایران به شمار می‌رود. این مسئله، موضوعی زودگذر نیست و جامعه را درگیر خود می‌کند. با پدید آمدن پیام رسان و شبکه‌های اجتماعی، خشونت و پرخاشگری در فوتبال رنگ و بوی تازه‌ای به خود گرفته و در برخی موارد جهت دار شده است. اهمیت این تحقیق در این موضوع نهفته است که چرا خشونت تماشاگران فوتبال به وجود می‌آید و این خشونت توسط چه عواملی بیشتر می‌شود. به عنوان مثال مایرز^۵ به این نکته اشاره کرده که تلویزیون و سایر رسانه‌های جمعی نظیر ماهواره، اینترنت و مطبوعات، در مقایسه با خانواده و سایر گروه همسالان، گستره وسیع تری از الگوهای خشونت‌آمیز را نمایش می‌دهند (مایرز، ۱۹۹۴: ۲۵۱). تا پیش از این پژوهش‌های صورت گرفته، وقتی به سراغ نقش رسانه‌ها در شکل‌گیری و بروز خشونت در تماشاگران فوتبال می‌رفتند، اکثراً نقش تلویزیون و مطبوعات را بررسی می‌کردند. با ظهور شبکه‌های اجتماعی، عناصر بیشتری برای تحقیق به وجود آمده است. پیام رسان تلگرام به عنوان یکی از این عناصر که نقش پررنگی در شکل‌گیری سازمان و تشکیلات هواداری دارد، باید به عنوان یک عنصر مهم، بررسی شود و اهمیت پژوهش به این موضوع اشاره دارد. پیشرفت تلگرام و همه‌گیری آن در سال‌های اخیر، بستری پر زرق و برق برای هولیکانیسم مهیا کرده است. اکنون به راحتی تشکیلات هواداری می‌توانند هواداران خود را تهییج کنند تا در ورزشگاه اهداف خود را به اشکال مختلف پیاده کنند. بررسی این موضوع مخصوصاً در ایران که طبق آمار و ارقام، در سال ۲۰۲۰ بیشترین کاربر تلگرام^۶ را داشته، بسیار حائز اهمیت است. تفاوت این پژوهش با تحقیق و پژوهش‌های پیش از این، اهداف جدیدی است که به وجود آمده که اکثراً حول پیام رسان تلگرام شکل گرفته است. تحقیقات قبلی فاقد بررسی نقش تلگرام بر خشونت تماشاگران بودند و اکنون سعی شده تا در این پژوهش، نقش این پیام رسان بر این موضوع مورد بحث قرار بگیرد. پژوهش حاضر می‌خواهد به این سوال پاسخ دهد که آیا استفاده از تلگرام، بر خشونت تماشاگران فوتبال نقش دارد؟

فرضیه‌های پژوهش

- فرضیه اصلی: میان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال، رابطه وجود دارد.
- فرضیه فرعی اول: میان میزان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال، رابطه وجود دارد.
- فرضیه فرعی دوم: میان گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال رابطه وجود دارد.
- فرضیه فرعی سوم: میان ویدئوهای تحریک بر انگیز و خشونت تماشاگران فوتبال رابطه وجود دارد.
- فرضیه فرعی چهارم: میان انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال رابطه وجود دارد.

¹ Courakis

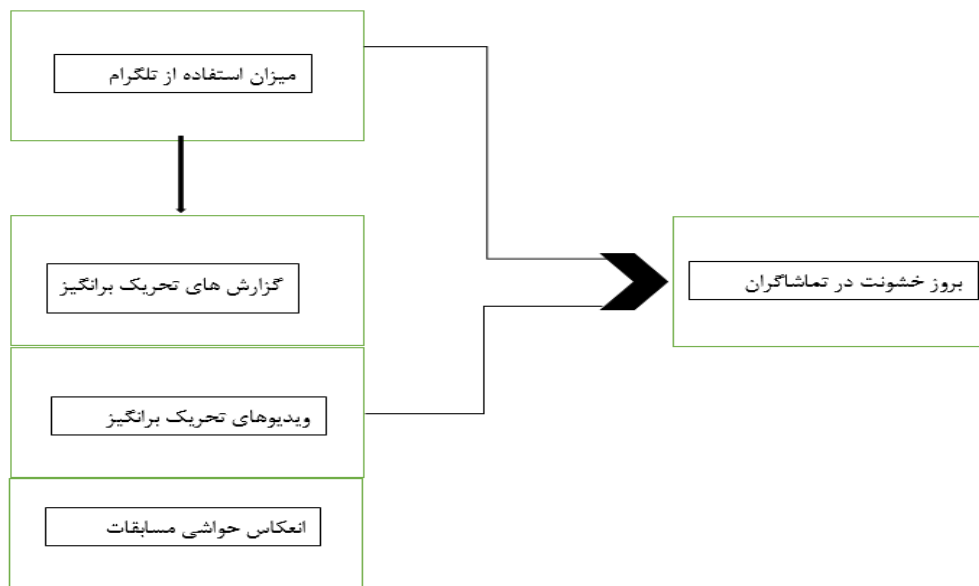
² Giulianotti

³ Tenenbaum

⁴ www.socialchangelab.net

⁵ Myers

⁶ <https://www.businessofapps.com/data/telegram-statistics>

شکل ۱) مدل مفهومی پژوهش (محقق ساخت)

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده ها، توصیفی - پیمایشی می باشد. جامعه آماری پژوهش تماشاگران فوتبال و کاربرهای کانال و گروه های فوتبالی تلگرام حاضر در تهران بوده است. با توجه به نامحدود بودن جامعه آماری تحقیق، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه تحقیق و با توجه به جدول مورگان به روش در دسترس انتخاب شده اند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخت بوده است. روایی پرسشنامه با استفاده از روش صوری و پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده های با استفاده از نرم افزار SPSS19 انجام شده است.

تحلیل داده ها و یافته های پژوهش

۲۰,۶ درصد از پاسخ گویان زیر ۱۹ سال، ۵۵,۵ درصد بین ۲۰ تا ۲۹ سال، ۱۷,۷ درصد بین ۳۰ تا ۳۹ سال، ۵,۲ درصد بیت ۴۰ تا ۴۹ سال و ۱ درصد بالاتر از ۵۰ سال بودند. ۹۷,۴ درصد مرد و ۲,۶ درصد زن و ۲۶ درصد از پاسخ دهندگان محصل، ۸,۹ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۴۰,۴ درصد لیسانس، ۱۷,۴ درصد کارشناسی ارشد، ۴,۲ درصد دکتری بودند. ۱ درصد پاسخ دهندگان دارای وضعیت اقتصادی خیلی ضعیف، ۱۱,۵ درصد ضعیف، ۶۵,۴ درصد متوسط، ۱۸,۵ درصد خوبریال ۳۶ درصد خیلی خوب بودند. در نهایت ۸۳,۹ درصد از پاسخ دهندگان را افراد مجرد و ۱۵,۴ درصد را متأهلین و ۰,۸ درصد را افراد مطلقه تشکیل داده بود.

فرضیه اصلی: میان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال، رابطه وجود دارد.

برای بررسی فرضیه های پژوهش با توجه به نرمال بودن متغیرهای تحقیق، از آزمون رگرسیون تک متغیره استفاده شده است:

جدول ۱) تحلیل رگرسیون استفاده از تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال

دوربین واتسون	R ²	Beta	p-value	مقدار F مشاهده شده	
۲,۰۵۷	۰,۳۴۳	۰,۵۸۶	۰,۰۰۱	۱۹۹,۵۳۵	رگرسیون استفاده از تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال

مقدار F مشاهده شده برابر ۱۹۹,۵۳۵ می‌باشد و سوال تحقیق در سطح معناداری ۰/۰۰۱ / ۰ با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌گردد. بنابراین با توجه به اینکه میزان P-value پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد، لذا رابطه بین دو متغیر مورد تأیید قرار می‌گیرد. یعنی استفاده از تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال موثر است. ضریب بتا معادل ۰,۵۸۶ نشان می‌دهد که با افزایش استفاده از تلگرام، خشونت تماشاگران فوتبال نیز افزایش می‌یابد. یافته‌ها بیانگر آن است که ۳۴,۳ درصد از واریانس متغیر وابسته (خشونت تماشاگران فوتبال) توسط متغیر مستقل (استفاده از تلگرام) تبیین می‌شود. شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۵۸۶ می‌باشد که در دامنه متوسط (بین ۰,۴ تا ۰,۶) قرار دارد. نتیجه آزمون دوربین واتسون نشان داده است که ضریب این آزمون بین دامنه استاندارد ۱/۵ تا ۲/۵ قرار داشته و مورد تأیید قرار می‌گیرد. در ادامه به بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق با استفاده از آزمون رگرسیون تک متغیره پرداخته شده است:

جدول ۲) تحلیل رگرسیون مولفه‌های استفاده از تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال

دوربین واتسون	R ²	Beta	p-value	مقدار F مشاهده شده	
۱,۹۹۱	۰,۰۲۳	۰,۱۵۱	۰,۰۰۳	۸,۹۲۳	رگرسیون مولفه میزان استفاده از تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال
۲,۰۱۷	۰,۳	۰,۵۴۸	۰,۰۰۱	۱۶۳,۶۳	رگرسیون گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال
۲,۰۵۵	۰,۳۳۶	۰,۵۸	۰,۰۰۱	۱۹۳,۴۰۳	رگرسیون ویدئوهای تحریک بر انگیز بر خشونت تماشاگران فوتبال
۲,۰۳	۰,۳۱۱	۰,۵۵۸	۰,۰۰۱	۱۷۲,۳۴۵	رگرسیون انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال

برای تمامی فرضیه‌های فرعی پژوهش، با توجه به اینکه میزان P-value پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد، لذا رابطه بین متغیرهای مورد بررسی، مورد تأیید قرار می‌گیرد. یعنی مؤلفه‌های میزان استفاده از تلگرام، گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام، ویدئوهای تحریک بر انگیز و انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام بر خشونت تماشاگران فوتبال موثر هستند. ضریب بتا به ترتیب معادل ۰,۱۵۱، ۰,۵۴۸، ۰,۵۸، ۰,۵۵۸ نشان می‌دهد که با افزایش میزان استفاده از تلگرام، گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام، ویدئوهای تحریک بر انگیز و انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام، خشونت تماشاگران فوتبال نیز افزایش می‌یابد. یافته‌ها بیانگر آن است که به ترتیب ۲,۳ درصد، ۳۰ درصد، ۳۳,۶ درصد و ۳۱,۱ درصد از واریانس متغیر وابسته (خشونت تماشاگران فوتبال) توسط متغیر مستقل (مؤلفه‌های میزان استفاده از تلگرام، گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام، ویدئوهای تحریک بر انگیز و انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام) تبیین می‌شود. شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر (میزان استفاده از تلگرام، گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام، ویدئوهای تحریک بر انگیز، انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام) به ترتیب برابر با ۰,۱۵۱، ۰,۵۴۸، ۰,۵۸، ۰,۵۵۸ می‌باشد که در دامنه خیلی ضعیف (بین ۰,۰۱ تا ۰,۲) است، دامنه متوسط (بین ۰,۴ تا ۰,۶) قرار دارد. نتیجه آزمون دوربین واتسون برای تمامی فرضیه‌های فرعی نشان داده است که ضریب این آزمون بین دامنه استاندارد ۱/۵ تا ۲/۵ قرار داشته و مورد تأیید قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

جایگاه ورزش فوتبال به گونه‌ای است که حواشی آن بخشی از زندگی مردم را به سمت خود جلب کرده است و ناکامی و شکست بیشترین دلیلی است که انسان را به خشونت و پرخاشگری سوق می‌دهد. هدف از این پژوهش بررسی نقش استفاده از تلگرام در بروز خشونت در تماشاگران فوتبال بود. نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر وجود تأثیر میان انعکاس

حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال می‌باشد. میزان شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۶۳۵ در دامنه قوی (بین ۰,۶ تا ۰,۸) قرار داشته است. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیقات دعاگویان و همکاران (۱۳۹۸)، عباس زاده و همکاران (۱۳۹۶)، خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵)، حسین پور و همکاران (۱۳۹۳)، کیانی (۱۳۹۲)، اسکندری و بجانی (۱۳۹۱)، قاسمی و همکاران (۱۳۸۸)، کوراکیس (۲۰۰۴)، جیولیانوتی (۱۹۹۹)، تنبام و سینگر (۱۹۹۷) هم راستا می‌باشد.

فرضیه فرعی اول تحقیق به بررسی میزان تأثیر میان میزان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال پرداخته است. نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر وجود تأثیر میان میزان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال می‌باشد. میزان شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۱۵۱ در دامنه خیلی ضعیف (بین ۰,۱ تا ۰,۲) قرار داشته است. خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی خشونت کلامی و مجازی تماشاگران فوتبال در ایران به ضرورت تأکید بر ریشه یابی علل خشونت‌های کلامی و مجازی تماشاگران در فوتبال ایران پرداختند. نتایج حاصل بر تأثیر استفاده از رسانه‌ها و بخصوص برنامه‌های ورزشی فوتبال در افزایش رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران با برنامه‌های تحریک آمیز تأکید دارد. نتایج پژوهش کیانی (۱۳۹۲) نشان داد که مولفه‌هایی چون عامل‌های طرفدار شدن، میزان وفاداری، کنش و تعامل اجتماعی، میزان علاقه به فوتبال، میزان خشونت، هویت ورزشی، استفاده از رسانه و لیدرها عمدتاً بر بروز پرخاشگری کلامی طرفداران فوتبال تأثیر می‌گذارند. اسکندری و بجانی (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان مطالعه عوامل مؤثر بر بروز خشونت از دیدگاه تماشاگران تیم فوتبال تراکتور سازی تبریز در فصل ۹۱-۱۳۹۰ لیگ برتر ایران نشان دادند که تبعیض فرهنگی، تعصب فرهنگی، استفاده رسانه، عوامل سخت افزاری ورزشگاه، عوامل نرم افزاری ورزشگاه، وضعیت تیم، وضعیت مربی و بازیکنان، مسائل داوری، تقلید یا واکنش به تماشاگران دیگر تیم‌ها از جمله عوامل بروز خشونت در ورزشگاه‌ها بوده است.

فرضیه فرعی دوم تحقیق به بررسی میزان تأثیر میان گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال پرداخته است. نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر وجود تأثیر میان گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال می‌باشد. میزان شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۵۴۸ در دامنه متوسط (بین ۰,۴ تا ۰,۶) قرار داشته است. نتایج فرضیه این پژوهش با نتایج تحقیق خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵) همخوانی دارد. نتایج پژوهش حسنی اردبیلی (۱۳۹۳) با عنوان بررسی جامعه شناختی تأثیر عوامل اجتماعی مؤثر بر شکل‌گیری رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران فوتبال در خلخال حاکی از آن است که بین میزان خشونت در بین تماشاگران فوتبال (متغیر وابسته) با متغیرهای مستقل یادگیری خشونت از محیط خانواده، یادگیری خشونت از همسالان، یادگیری خشونت از رسانه‌ها و سن رابطه معنی داری وجود دارد و بین متغیرهای مستقل پایگاه اجتماعی و اقتصادی و وضعیت تأهل با متغیر وابسته رابطه معنی داری مشاهده نشد. کوراکیس (۲۰۰۴) طی پژوهشی پیرامون خشونت و پرخاشگری تماشاگران فوتبال، به این نتیجه دست یافت که بین متغیرهای عدم انسجام خانواده، اشتباهات داوری، نگرش تحریک بر انگیز پلیس به تماشاگران، تحریکات مطبوعات و رسانه‌ها با پرخاشگری تماشاگران رابطه مستقیمی وجود دارد. نتایج تحقیق جیولیانوتی (۱۹۹۹) حول پرخاشگری و خشونت فوتبال اسکاتلند بیانگر رابطه معنی داری بین عواملی چون قوم‌گرایی، نارضایتی از عملکرد داوران، عملکرد مطبوعات و رسانه‌ها، عوامل خانوادگی نظیر ارتباط با والدین، ارتباط با خرده فرهنگ‌های بزهکار و اوپاش، با متغیرهای پرخاشگری می‌باشد. نتایج فرضیه این پژوهش با نتایج تحقیقات ذکر شده همراستا می‌باشد.

فرضیه فرعی سوم تحقیق به بررسی میزان تأثیر میان ویدئوهای تحریک بر انگیز و خشونت تماشاگران فوتبال پرداخته است. نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر وجود تأثیر میان ویدئوهای تحریک بر انگیز و خشونت تماشاگران فوتبال می‌باشد. میزان شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۵۸ در دامنه متوسط (بین ۰,۴ تا ۰,۶) قرار داشته است. نتایج پژوهش عباس زاده و همکاران (۱۳۹۶) با عنوان بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری در بین تماشاگران فوتبال نشان داد که

همبستگی معناداری بین متغیرهای سن، کنترل پلیس، یادگیری پرخاشگری، ناکامی، تحریک رسانه‌های جمعی، با متغیر وابسته پرخاشگری تماشاگران وجود دارد. خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی خشونت کلامی و مجازی تماشاگران فوتبال در ایران به ضرورت تأکید بر ریشه‌یابی علل خشونت‌های کلامی و مجازی تماشاگران در فوتبال ایران پرداختند. نتایج حاصل بر تأثیر استفاده از رسانه‌ها و بخصوص برنامه‌های ورزشی فوتبال در افزایش رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران با برنامه‌های تحریک آمیز تأکید دارد. حسین پور و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان نقش رسانه‌های اجتماعی بر توسعه رفتارهای اوباش گرایانه تماشاگران فوتبال نشان داد که ارتباط معناداری بین تحریک رسانه‌های جمعی بر بروز رفتارهای اوباشگرایانه تماشاگران آشوبگر فوتبال وجود دارد. قاسمی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی تحت عنوان توصیف جامع شناختی عوامل موثر بر وندالیسم و اوباشگری در فوتبال نشان داد که متغیرهایی چون از هم گسیختگی روانی خانواده، تأثیر پذیری از گروه همسالان، تماشای فیلم‌های خشونت آمیز، کنترل پلیس، تحریک مطبوعات و رسانه‌های ورزشی با متغیرهای وندالیسم و اوباشگری رابطه معنی داری دارند و متغیرهای مذکور توانسته اند ۸۲ درصد از تغییرات وابسته را تبیین نمایند. خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵)، کوراکیس (۲۰۰۴)، جیولیانتوتی (۱۹۹۹) نیز در پژوهش خود به چنین نتایجی مشابهی رسیده‌اند. بنابراین نتایج فرضیه این پژوهش با نتایج تحقیقات ذکر شده همراستا می‌باشد.

فرضیه فرعی چهارم تحقیق به بررسی میزان تأثیر میان انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال پرداخته است. نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر وجود تأثیر میان انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال می‌باشد. میزان شدت تأثیرگذاری بین دو متغیر برابر با ۰,۵۵۸ در دامنه متوسط (بین ۰,۴ تا ۰,۶) قرار داشته است. دعاگویان و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان نقش رسانه‌ها در بروز پرخاشگری مسابقات ورزشی فوتبال نشان داد که کلیه مؤلفه‌های رسانه‌ای تأثیرگذار از جمله انعکاس حواشی مسابقات در بروز پرخاشگری در فوتبال با اطمینان بیش از ۹۹ درصد معنادار بوده و می‌توانند با روش‌های گوناگونی در بروز اوباشگری و خشون تطلبی در فوتبال مؤثر باشند. نتایج تحقیق جیولیانتوتی (۱۹۹۹) حول پرخاشگری و خشونت فوتبال اسکاتلند بیانگر رابط معنی داری بین عواملی چون قوم‌گرایی، نارضایتی از عملکرد داوران، عملکرد مطبوعات و رسانه‌ها، عوامل خانوادگی نظیر ارتباط با والدین، ارتباط با خرده فرهنگ‌های بزهکار و اوباش، با متغیرهای پرخاشگری می‌باشد. تنبام و سینگر (۱۹۹۷)، به این نتیجه رسیدند که تولیدات رسانه‌ای، جنجال‌سازی مطبوعات، رفتار ناشایست بازیکنان و مربیان تیم‌های ورزشی و عکس‌العمل‌های خشونت آمیز پلیس از مهم‌ترین عوامل بروز رفتارهای وندالیستیک و اوباشگرانه در تماشاگران مسابقات ورزشی است. نتایج فرضیه این پژوهش با نتایج تحقیقات ذکر شده همراستا می‌باشد.

با توجه به رابطه میان میزان استفاده از تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال، به کارشناسان مدیران و دست‌اندرکاران برنامه‌های ورزشی کانال‌های تلگرام پیشنهاد می‌شود تلاش کنند با کمک جامعه شناسان و متخصصان روان‌شناسی و رسانه به ساخت برنامه‌ها و فیلم‌ها و چاپ مطالبی با موضوع ورزش و خشونت ورزشی و پیامدهای آن و همچنین فراهم آوردن زمینه نزدیک شدن دیدگاه‌های تماشاگران دو تیم طرفدار و حاشیه‌ساز در آگاه‌سازی جوانان نقش مهمی ایفا نمایند و از این طریق به احساسات و عواطف مخاطبان سمت و سویی خاص بخشند. همچنین لازم است برنامه‌های فرهنگ‌سازی با تکیه بر شبکه‌های اجتماعی تدوین شود.

با توجه به رابطه میان گزارش‌های تحریک بر انگیز در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال پیشنهاد می‌شود که مجریان و کارشناسان برنامه گزارشی در کانال‌های ورزشی تلگرام جهت تجزیه و تحلیل و گزارش مسابقات ورزشی، عدالت، صداقت و انصاف را در بررسی بازی‌ها و حواشی مسابقات رعایت کرده و تا آنجا که می‌توانند از گزارشات تحریک برانگیز مغرضانه و سوگیرانه خودداری نمایند و اخبار و اطلاعات درست و به دور از تعصب ارائه دهند.

با توجه به رابطه میان ویدئوهای تحریک بر انگیز و خشونت تماشاگران فوتبال، اصلاح ساختار شبکه‌های اجتماعی از جمله کانال‌های تلگرام که به ورزش می‌پردازند و علاوه بر این آموزش کارشناسان، مدیران و دست اندرکاران برنامه‌های ورزشی کانال‌های تلگرام در خصوص ارائه ویدئوهای خوب و به دور از تعصب همراه با ارائه مطالب آموزشی و فرهنگی پیشنهاد می‌شود. همچنین کانال‌های ورزشی تلگرام بایستی سعی نمایند به پخش مصاحبه‌ها و تفسیرهای جنجالی و ویدئوهای تحریک آمیز کمتر توجه کنند.

با توجه به رابطه میان انعکاس حواشی مسابقات در تلگرام و خشونت تماشاگران فوتبال پیشنهاد می‌شود که کانال‌های ورزشی شبکه‌های اجتماعی از جمله تلگرام می‌توانند با پرداختن به برنامه‌های اصولی و کارشناسی شده از بروز خشونت بکاهد و جامعه ایده آل و عاری از خشونت را تداعی نمایند. همچنین کانال‌های ورزشی تلگرام می‌توانند در پخش برنامه‌های ورزشی به موضوعات حاشیه ای مانند مسائل اخلاقی و خانوادگی بایزیکنان، بی عدالتی حق تیم‌ها، ناداوری‌ها و غیره کمتر توجه نمایند و سعی در بزرگنمایی این گونه مسائل نداشته باشند. رعایت اصل صداقت در انعکاس حواشی می‌تواند تا حدودی از بروز خشونت در تماشاگران جلوگیری کند. کانال‌های ورزشی تلگرام قبل از برگزاری فوتبال‌های مهم در تهران کمتر به برجسته سازی آن پردازند و این بازی‌ها را به سان دیگری بازی‌های لیگ نگاه کنند.

با توجه به بررسی فرضیه‌های مطرح شده و تایید آن‌ها نتیجه می‌شود که شبکه پیام رسان تلگرام می‌تواند بر خشونت تماشاگران فوتبال اثر بگذارد و شعله این خشم را بیشتر از قبل کند. در پژوهش‌های قبلی مطرح شده در این زمینه، نقش شبکه‌های اجتماعی در بیشتر شدن خشونت ورزشی مورد بررسی قرار گرفته و در این پژوهش‌ها، نتیجه شده که شبکه‌های اجتماعی و مطالب موجود در آن‌ها می‌تواند بر خشونت طرفداران و تماشاگران تاثیر بگذارد. در پژوهش حاضر، خشونت ورزشی توسط پیام رسان تلگرام مورد تحقیق قرار گرفته و نتیجه هم مانند پژوهش‌های مشابه است با این تفاوت که این بار یک شبکه و پیام رسان خاص مورد بررسی قرار گرفته و طبق تایید فرضیه‌ها، مشاهده می‌شود که این پیام رسان هم می‌تواند تاثیر بسزایی در بیشتر شدن خشونت ورزشی بگذارد. این پژوهش نشان می‌دهد که تماشاگران و طرفداران فوتبال می‌توانند توسط محتوای متنی و همچنین ویدئو تحریک شوند و در ادامه، این تحریک‌ها به خشونت منجر شوند. پس با علم بر این موضوع باید نویسنده‌های ورزشی و ادمین‌های کانال‌های تلگرامی که در این پژوهش به آن‌ها توجه شده، در انتخاب مطالب خود احتیاط کنند تا مبادا باعث تحریک و در نتیجه خشونت طرفداران و تماشاگران ورزشی شوند. با تایید فرضیه‌های این پژوهش، می‌توان چنین نتیجه گرفت که پیام رسان تلگرام، شبکه ای بسیار تاثیرگذار است و باید این پلتفرم به خوبی مدیریت شود تا نه تنها جنبه‌های منفی آن از بین بروند، بلکه بتواند به بهتر شدن شرایط فوتبال نیز کمک کند و جنبه‌های مثبت آن پدیدار شوند.

به زعم یافته‌های مهم این پژوهش، یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که به بررسی نقش استفاده از تلگرام در بروز خشونت در تماشاگران فوتبال در شهر تهران پرداخته است، لذا ممکن است به دلیل وجود تفاوت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره، نتایج حاصل از تحقیق در سایر شهرها و جوامع آماری همچنین در سایر رشته‌های ورزشی و شبکه‌های اجتماعی متفاوت باشد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهش در دیگر شهرها و جوامع آماری با ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متفاوت همچنین در سایر رشته‌های ورزشی و شبکه‌های اجتماعی بررسی شود و نتایج حاصل با نتایج تحقیق حاضر مقایسه شود. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که در آینده مطالعاتی را طرح ریزی کنند که رابطه عوامل دیگر مثل نقش داشتن دوستان و همسالان دارای سابقه رفتار مجرمانه، ویژگی‌های شخصیتی، تماشای فیلم‌های خشونت آمیز، عوامل محیطی مؤثر در بروز خشونت در تماشاگران فوتبال را مورد بررسی قرار دهند.

- اسکندری، حسین و بجانی، ابوالفضل (۱۳۹۱) مطالعه عوامل مؤثر بر بروز خشونت از دیدگاه تماشاگران تیم فوتبال تراکتور سازی تبریز در فصل ۹۱-۱۳۹۰ لیگ برتر ایران، اولین همایش ملی تربیت بدنی و علوم ورزشی، نجف آباد.
- آزادگان، پروین، بهرامی، شهاب، ویسی، کوروش (۱۴۰۰) بررسی تأثیر شبکه‌های مجازی بر درگیری ذهنی ورزشکاران، مطالعات روان‌شناسی ورزشی، دوره ۱۰، شماره ۳۶، ۱۶۴-۱۴۵.
- حسین پور، اسکندر و نیازی پور، مرادعلی و کاشف، سید محمد و باقری، قدرت اله و منگشتی جونی، یوسف (۱۳۹۳) نقش رسانه‌های اجتماعی بر توسعه رفتارهای اوباش گرایانه تماشاگران فوتبال، مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی، دوره ۲، شماره ۵، ۱۷-۱۰.
- خاقانی‌آور، فاطمه، شانواز، بلال (۱۳۹۵). بررسی خشونت کلامی و مجازی تماشاگران فوتبال در ایران، مجله مطالعات تربیت بدنی و علوم ورزشی، دوره ۱، شماره ۴، ۱۰-۱.
- دعاگویان، داوود، عبدالرحمانی، رضا، پرویزی، غلامرضا (۱۳۹۸). نقش رسانه‌ها در بروز پرخاشگری مسابقات ورزشی فوتبال، مطالعات فرهنگی اجتماعی المپیک، سال اول، شماره دوم، ۶۵-۴۵.
- عباس زاده، محمد، سعادت، موسی، کبیری، افشار، عشایری، طاها (۱۳۹۶). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر پرخاشگری در بین تماشاگران فوتبال، انتظام اجتماعی، دوره ۹، شماره ۴، ۷۰-۳۵.
- قاسمی، وحید؛ ذوالاکتاف، وحید و نورعلی‌وند، علی (۱۳۸۸). توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال. فصل‌نامه المپیک، دوره ۱۷، شماره ۱، ۷۹-۶۹.
- کیانی، محمد (۱۳۹۲). گونه‌شناسی اجتماعی طرفداران فوتبال و روند شکل‌گیری آن (مطالعه موردی تماشاگران تیم داماش گیلان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- Aalbers G, McNally RJ, Heeren A, de Wit S, Fried EI.(2019) Social media and depression symptoms: A network perspective. J Exp Psychol Gen. 2019 Aug;148(8):1454-1462. doi: 10.1037/xge0000528. Epub 2018 Dec 3. PMID: 30507215.
- Bostaki, M., Ghafouri, F., & Kargar, G. (2019). Measuring Off-field Factors Affecting the Technical and Ethical Performance of Professional Football Athletes. *New Approaches in Sport Sciences*, 1(1), 169-188.
- Courakis, N. (2004). Football Violence: Not only a British Problem, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 6(2), PP. 293-302.
- Giulianotti, R. (1999). *Football: A Sociology of The Global Game*. Polity Press.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business horizons*, 53(1), 59-68.
- Klimczak J, Kalina RM, Jagiello W.(2015). Fun forms of martial arts in diagnosing and reducing aggressiveness - mental effects of a one-day course for Polish animators of sport. *Health and Martial Arts in Interdisciplinary Approach*. 187-9.
- Lapa, T. Y., Aksoy, D., Certel, Z., Ozçelik, E. Ç. M. A., & Çelik, G. (2013). Evaluation of trait anger and anger expression in taekwondo athletes in relation to gender and success. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 1976-1979.
- Lewis, N., & Gantz, W. (2019). An online dimension of sports fandom: Fan activity on NFL team-sponsored websites. *Journal of Global Sport Management*, 4(3), 257-270.
- Steffgen, G. (2017). Anger Management - Evaluation of a Cognitive-Behavioral Training Program for Table Tennis Players. *Journal of Human Kinetics*, (55): 65-73.
- Tenenbaum G, Stewart E, Singer RN, Duda J.(1997) Aggression and violence in sport: an ISSP position stand. *J Sports Med Phys Fitness*. 1997 Jun;37(2):146-50. PMID: 9239993.
- Wang, Y., Zhu, X., & Zhang, L. (2020). The Double Mediators of Attention Concentration and Interpersonal Self-Efficacy in Middle School Students' Internet Addiction and Overuse of Social Networks. In 4th International Conference on Culture, Education and Economic Development of Modern Society (ICCESE 2020) (pp. 1261-1267). Atlantis Press.

- Yaghoubi, H., Yousefi, R., & Aminzadeh, M. (2019). The Relationship between Social Activities and Group Sports with the Rate of Addiction to Cyberspace. Sport psychology. Journal of Sport Psychology Studies, 8 (29), 203-218. (In Persian).